

SÉNAT DE BELGIQUE

SESSION EXTRAORDINAIRE DE 1946.

SÉANCE DU 23 OCTOBRE 1946.

Proposition de loi autorisant l'accès des femmes à la magistrature.

DÉVELOPPEMENTS

MESDAMES, MESSIEURS.

Aucune loi n'interdit expressément à la femme de devenir magistrat.

Les conditions légales de l'accès à la magistrature assise ou debout sont de trois ordres :

- condition d'âge;
- condition de diplôme;
- condition de pratique, variant suivant la fonction envisagée. Cette dernière condition n'est pas prévue pour les juges de paix.

(Cf. loi du 18 juin 1869, art. 17; loi du 11 mai 1910; arrêté royal du 14 novembre 1935, art. 2.)

Nulle part, ces textes ne prononcent une exclusive à l'égard des candidats éventuels du sexe féminin.

De plus, notre Constitution proclame en son article 6 que : « Les Belges sont égaux devant la loi », et un autre principe fondamental de notre droit prescrit : « La capacité est la règle, l'incapacité est l'exception. »

La logique et l'équité exigeraient, en conséquence, que tous les offices, ceux de la magistrature debout ou assise notamment, soient accessibles à tous ceux, sans distinction de sexe, qui réu-

BELGISCHE SENAAAT

BUITENGEWONE ZITTING 1946.

VERGADERING VAN 23 OCTOBER 1946.

Wetsvoorstel houdende toelating van de vrouwen tot de magistratuur.

TOELICHTING

MEVROUWEN, MIJNE HEEREN,

Bij geen enkele wet is het uitdrukkelijk de vrouw verboden magistraat te worden.

De wettelijke voorwaarden voor den toegang tot de zittende of staande magistratuur zijn van drieërlei aard :

- voorwaarde van leeftijd;
- voorwaarde van diploma;
- voorwaarde van praktijk, verschillend volgens de beschouwde functie. Deze laatste voorwaarde is niet voorzien voor de vrederechters.

(Cf. Wet van 18 Juni 1869, art. 17; wet van 11 Mei 1910; koninklijk besluit van 14 November 1935, art. 2.)

Nergens bevatten deze teksten een uitsluiting tegen de gebeurlijke kandidaten van het vrouwelijk geslacht.

Bovendien verklaart onze Grondwet in haar artikel 6 : « De Belgen zijn gelijk voor de wet », en een ander grondbeginsel van ons recht schrijft voor : « De bevoegdheid is de regel, de onbevoegdheid is de uitzondering. »

De logica en de billijkheid zouden bijgevolg eischen dat al de ambten, en met name die van de staande of zittende magistratuur, toegankelijk zouden zijn voor alwie, zonder onderscheid

nissent les conditions expressément requises par la loi pour leur exercice.

Cette manière de voir est d'ailleurs consacrée par la loi du 21 mai 1929 :

« Les femmes peuvent obtenir les grades académiques. Elles peuvent, en outre, jouir des droits qui sont attachés à ces grades, sauf les exceptions résultant des dispositions légales ou réglementaires applicables aux fonctions publiques. »

Cependant, une tradition s'est établie suivant laquelle seuls les hommes peuvent être magistrats et c'est dans ce sens que les textes légaux ont, jusqu'à présent, été interprétés.

La loi du 7 avril 1922, qui a ouvert aux femmes la carrière d'avocat, a confirmé cette interprétation séculaire en leur interdisant de suppléer un magistrat.

Remarquons que du point de vue de l'accessibilité aux fonctions, la question de la femme magistrat se présente de la même manière que celle de la femme avoué. Or, M. le Procureur général à la Cour de cassation ayant eu à se prononcer sur ce dernier point, estima qu'un texte formel était nécessaire pour modifier une coutume depuis aussi longtemps établie. C'est pourquoi nous avons jugé utile de déposer la présente proposition.

Il nous paraît vain d'examiner longuement le point de savoir si les femmes possèdent oui ou non, les qualités requises pour être magistrat. Remarquons simplement que M. le Procureur général près la Cour d'appel de Liège, dans une Mercuriale récente, n'a appuyé un avis défavorable que sur des arguments bien peu convainquants !

van geslacht, voldoet aan de voorwaarden uitdrukkelijk door de wet vereischt voor de uitoefening er van.

Deze zienswijze is trouwens gewettigd door de wet van 21 Mei 1929 :

« Vrouwen kunnen de academische graden bekomen. Daarenboven kunnen zij de rechten genieten welke aan die graden verbonden zijn, behoudens de uitzonderingen die het gevolg mochten zijn van de wets- of reglementsbepalingen op de openbare ambten. »

Evenwel is er een traditie tot stand gekomen, volgens welke alleen de mannen kunnen magistraat zijn, en in dien zin werden de wetsteksten tot dusverre geïnterpreteerd.

De wet van 7 April 1922, die de loopbaan van advocaat voor de vrouwen heeft opengesteld, is deze eeuwenoude interpretatie komen bevestigen, door de vrouwen te verbieden een magistraat te vervangen.

Laten wij opmerken dat, uit oogpunt van mogelijkheid tot functies te worden toegelaten, de kwestie van de vrouw als magistraat zich op dezelfde wijze stelt als die van de vrouw als pleitbezorger. Welnu, de h. Procureur-Generaal bij het Hof van Verbreking heeft, toen hij over dit laatste punt uitspraak moest doen, geoordeeld dat er een uitdrukkelijke tekst nodig was om een sinds zoo lang gevestigde gewoonte te wijzigen. Daarom hebben wij het nuttig geacht dit voorstel in te dienen.

Het lijkt ons nutteloos breedvoerig de vraag te onderzoeken of de vrouwen al dan niet de vereischte hoedanigheden bezitten om magistraat te zijn. Laten wij eenvoudig opmerken dat de h. Procureur-Generaal bij het Hof van Beroep te Luik, in een onlangs gehouden openingsrede, een ongunstig advies hieromtrent slechts op weinig overtuigende argumenten heeft kunnen steunen.

Une brèche a d'ailleurs été faite déjà dans la tradition qui exclut les femmes des fonctions judiciaires, puisque la loi du 13 juin 1924 a admis leur éligibilité comme juges effectifs ou suppléants au tribunal de commerce et que celle du 9 juillet 1926 les déclare éligibles aux conseils des prudhommes.

Il ne semble pas (ceci pour rassurer ceux qui, comme M. le procureur général Delwaide, redouteraient une éventuelle concurrence féminine) que ces lois aient eu pour effet d'amener aux sièges des tribunaux de commerce ou des conseils de prudhommes, de nombreuses présences féminines. Le conseil de prudhommes de Bruxelles a connu *une* conseillère. Le tribunal de commerce n'a pas compté de femmes à son siège.

Nous ne croyons pas qu'il faille nécessairement que beaucoup de femmes siègent dans nos cours et tribunaux. Sans doute, moins de femmes que d'hommes réunissent les aptitudes nécessaires à ces hautes charges. Aussi, notre but est-il plus modeste. Nous voudrions simplement, par l'abolition d'un obstacle traditionnel, rendre possible la désignation comme magistrats, des femmes qui paraissent spécialement qualifiées pour ces fonctions.

Il y a fort longtemps déjà que les femmes réclament en Belgique, l'accès à la magistrature et c'est devant des requêtes de plus en plus pressantes, et notamment une démarche du Conseil National des Femmes Belges, que M. Van Glabbeke, alors Ministre de la Justice, voulut prendre sur la question l'avis de nos différents parquets. Il ouvrit, à cet effet, au printemps dernier, une enquête. Nous croyons que les opinions ont été partagées.

Een bres werd trouwens reeds geslagen in de traditie die de vrouwen van de rechterlijke ambten uitsluit, vermits de wet van 13 Juni 1924 hun verkiesbaarheid als gewone of plaatsvervangende rechters bij de rechtbank van koophandel aanvaard heeft, en dat de wet van 9 Juli 1926 hen verkiesbaar verklaart tot de werkrechtersraden.

Het schijnt niet (en dit zij gezegd tot geruststelling van hen die, zooals de h. Procureur-Generaal Delwaide, bevreesd mochten zijn voor een gebeurlijke vrouwelijke mededinging), dat die wetten tot gevolg hebben gehad talrijke vrouwen een zetel te verschaffen in de rechtbanken van koophandel of de werkrechtersraden. De werkrechtersraad te Brussel heeft *één* vrouwelijk lid gekend. In de rechtbank van koophandel hebben nog geen vrouwen gezeteld.

Wij gelooven niet dat het noodzakelijk is dat vele vrouwen in onze hoven en rechtbanken zetelen. Ongetwijfeld zijn er minder vrouwen dan mannen, die de noodzakelijke bevoegdheden bezitten voor die hooge functies. Ons doel is dan ook nederiger. Wij zouden eenvoudig, door de afschaffing van een traditioneelen hinderpaal, de benoeming tot magistraat willen mogelijk maken voor de vrouwen die bijzonder bevoegd schijnen voor die ambten.

Reeds lang vragen de vrouwen in België om toegelaten te worden tot de magistratuur, en het is onder den drang van de steeds nadrukkelijker verzoeken, en inzonderheid van een stap gedaan door den Nationalen Raad der Belgische Vrouwen, dat de h. Van Glabbeke, toenmalig Minister van Justitie, het advies van onze verschillende parketten over die kwestie heeft ingewonnen. Hij opende daartoe een onderzoek, in de lente van dit jaar. Wij gelooven dat de meeningen verdeeld waren.

L'étranger nous a devancé dans la voie que nous traçons.

Dans la plupart des autres pays, la femme magistrat est une réalité que l'on ne discute plus; les Etats-Unis, l'Angleterre, les Etats Scandinaves, l'U.R.S.S. et même l'Allemagne d'avant Hitler.

La France les a suivis, par sa loi du 11 avril 1946, adoptée sans discussions.

Il ne semble pas que l'organisation judiciaire de ces pays ait eu à subir des expériences malheureuses à l'occasion de la participation des femmes à l'œuvre de la justice.

La Belgique ne sera pas la dernière à adopter une réforme qui ne constitue qu'une étape de l'évolution logique du statut actuel de la femme. En adoptant la présente proposition, elle ne fera que consacrer par un texte, le droit imprescriptible et naturel de tout individu à exercer la fonction pour laquelle il est désigné par sa formation scientifique, son expérience et ses qualités.

* * *

En ce qui concerne l'autorisation maritale, il nous a paru logique de renvoyer aux dispositions du Code civil sur « Les droits et devoirs respectifs des époux », qui règlent la matière et qui pourraient d'ailleurs dans un avenir prochain subir des modifications, plutôt que de répéter un principe général déjà posé ailleurs.

Nous estimons, d'autre part, que la faculté qui serait laissée au mari de retirer l'autorisation donnée et le débat judiciaire qu'il pourrait ainsi introduire, serait incompatible avec la dignité des fonctions de magistrat.

Het buitenland is ons voorgegaan op den weg dien wij aanwijzen.

In de meeste andere landen is de vrouw-magistraat een werkelijkheid, waarover niet meer gediscussieerd wordt; de Vereenigde Staten, Engeland, de Scandinavische Staten, de U.S.S.R. en zelfs het Duitschland van vóór Hitler.

Frankrijk is gevolgd met de wet van 11 April 1946, die zonder bespreking werd aangenomen.

Het schijnt niet, dat de rechterlijke inrichting in die landen door de deelneming van de vrouwen aan de rechtsbedeeling jammerlijke ervaringen heeft moeten opdoen.

België zal niet het laatst komen om een hervorming in te voeren, die slechts een stadium is in de logische ontwikkeling van het tegenwoordig statuut van de vrouw. De aanneming van dit voorstel zal slechts een bekrachtiging door een tekst zijn van het onaantastbaar en natuurlijk recht van elken enkeling om dusdanige functie uit te oefenen, waarvoor hij de aangewezen persoon is op grond van zijn wetenschappelijke vorming, zijn ervaring en zijn eigenschappen.

* * *

Wat de machtiging van den man betreft, schijnt het ons logisch te verwijzen naar de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek over de « Wederzijdsche rechten en plichten van de echtgenooten », welke die zaken regelen en trouwens binnenkort zouden kunnen gewijzigd worden, in plaats van een algemeen beginsel te herhalen, dat reeds elders is vooropgesteld.

Voorts meenen wij, dat de bevoegdheid, die aan den man zou worden gelaten om de verleende machtiging weer in te trekken, en het rechterlijk debat, dat hij aldus zou kunnen instellen, onvereinigbaar zijn met de waardigheid van de functies van een magistraat.

Nous croyons que l'on peut, sans danger pour l'ordre social, laisser à la femme intéressée le soin de juger s'il est opportun pour des raisons familiales de donner sa démission.

GEORGETTE CISELET.

Wij gelooven, dat men zonder gevaar voor de maatschappelijke orde de betrokken vrouw mag laten oordeelen of het om familieredenen gewenscht is ontslag te vragen.

Proposition de loi autorisant l'accès des femmes à la magistrature.

ARTICLE PREMIER.

Les femmes qui justifient des conditions prévues par les lois spéciales régissant la matière pourront être nommées à toutes les fonctions de l'ordre judiciaire.

ART. 2.

La disposition finale de l'article 1er de la loi du 7 avril 1922 permettant aux femmes munies du diplôme de docteur en droit, de prêter le serment d'avocat et d'exercer cette profession, est abrogée.

ART. 3.

L'autorisation maritale d'exercer des fonctions judiciaires est donnée suivant les dispositions du Livre premier, titre premier, chapitre VI du Code civil sur les « Droits et devoirs respectifs des époux ». Elle est irrévocable.

GEORGETTE CISELET,
PAUL STRUYE,
HENRI ROLIN,
JEAN FONTEYNE.

Wetsvoorstel houdende toelating van de vrouwen tot de magistratuur.

EERSTE ARTIKEL.

De vrouwen, die blijk geven te voldoen aan de voorwaarden van de bijzondere wetten ter zake, kunnen tot alle ambten bij de rechterlijke orde benoemd worden.

ART. 2.

De slotbepaling in artikel 1 van de wet van 7 April 1922, waarbij aan de vrouwen, die het diploma van doctor in de rechten bezitten, wordt toegestaan den eed van advocaat af te leggen en dat beroep uit te oefenen, wordt ingetrokken.

ART. 3.

De machtiging van den man tot uitoefening van rechterlijke functies wordt verleend volgens het bepaalde in Boek I, titel 1, hoofdstuk VI, van het Burgerlijk Wetboek over de « Wederzijdsche rechten en plichten van de echtgenooten ». Zij is onherroepelijk.